

พัฒนาการของการแสดงหุ่นละครเล็ก: “ครุฑานุกภาพ”

The Progression of Drama Puppet Performance: Krutthanuphap (The Power of Garuda)

วันที่รับบทความ: 25 มกราคม 2565

ชนากานต์ สุรพนาวัลย์เวช ¹

วันที่แก้ไขบทความ: 3 มีนาคม 2565

วันที่ตอบรับบทความ: 25 มีนาคม 2565

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา และพัฒนาการของการแสดงหุ่นละครเล็ก รูปแบบและองค์ประกอบการแสดงละครหุ่นละครเล็ก ชุด ครุฑานุกภาพ ของคณะนาฏยศาลาหุ่นละครเล็ก เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมกับนักวิชาการด้านศิลปะการแสดงไทย และบุคคลในคณะนาฏยศาลาหุ่นละครเล็ก จากนั้นนำข้อมูลมาสังเคราะห์ด้วยวิธีการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย ผลการวิจัยพบว่า คณะนาฏยศาลาหุ่นละครเล็ก (โจหลุยส์) เป็นคณะหุ่นละครเล็กที่มีชื่อเสียงในปัจจุบัน สืบทอดมาจากนายแกร ศัพทวณิช นายทองอยู่ และนางหยิบ ศัพทวณิช หลังจากนั้นคือ นายสาคร ยังเขียวสด จนมาถึงในยุคปัจจุบันผู้ที่สืบทอด ได้แก่ นายพิสูตร และนายสุรินทร์ ยังเขียวสด ทายาทของนายสาคร ภายใต้ชื่อคณะนาฏยศาลาหุ่นละครเล็กจนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีการพัฒนารูปแบบการแสดงหุ่นละครเล็กให้มีความร่วมสมัย โดยการแสดงชุดครุฑานุกภาพนั้น ได้มีการสร้างสรรค์การแสดงโดยพัฒนาแนวคิด รูปแบบและองค์ประกอบแสดงในด้านต่าง ๆ ได้แก่ บทละคร ลักษณะหุ่น เครื่องแต่งกาย ดนตรีที่ใช้ในการแสดง ฉาก เทคนิคในการแสดง และการออกแบบท่าทำให้มีความร่วมสมัยตามแบบฉบับของคณะนาฏยศาลาหุ่นละครเล็ก

คำสำคัญ: หุ่นละครเล็ก การแสดงหุ่นละครเล็ก คณะนาฏยศาลาหุ่นละครเล็ก ครุฑานุกภาพ

---

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
e-mail: amcnk.s@gmail.com

The Progression of Drama Puppet Performance: Krutthanuphap (The Power of Garuda)

Received: January 25, 2022

Chanakarn Surapanawanvech ¹

Revised: March 3, 2022

Accepted: March 25, 2022

Abstract

This qualitative research aims to study the background and the progression of drama puppet performance, as well as its patterns and components in the performance in the episode of Krutthanuphap (The Power of Garuda) by Traditional Thai Puppet Theatre (Joe Louis). Research tools were interview forms and participatory observation, conducting together with Thai Performing Arts scholars as well as the workers from Traditional Thai Puppet Theatre (Joe Louis). Data analysis was conducted by inductive conclusion. The result revealed that Traditional Thai Puppet Theatre (Joe Louis) has long been a renowned puppet theatre until the present, succeeded from Mr. Grae Suptawanich, Mr. Tongyoo Suptawanich, and Mrs. Yhib Suptawanich to Mr. Sakorn Yangkeawsod, Mr. Pisutr Yangkeawsod, and Mr. Surin Yangkeawsod (the current successors of Mr. Sakorn Yangkeawsod) under the brand of Traditional Thai Puppet Theatre (Joe Louis). The puppet performances have been contemporarily improved. Krutthanuphap (The Power of Garuda) was regarded as an example that portrayed many aspects of the performance such as concept, patterns, and performance components. These included drama lyrics, puppet features, costumes, music, scene, performance techniques, and choreography to preserve the contemporary concept of the Traditional Thai Puppet Theatre (Joe Louis).

Keywords: drama puppet, drama puppet performance, Traditional Thai Puppet Theatre (Joe Louis), Krutthanuphap (The Power of Garuda)

---

¹ Master degree student in Thai Drama, Bunditpatanasilpa Institute.
e-mail: amcnk.s@gmail.com

บทนำ

หุ่น ตามความหมายของพจนานุกรมแห่งราชบัณฑิตยสถาน หมายถึง รูปตุ๊กตา, รูปที่จำลองจากของจริง, ชื่อการเล่นมหรสพที่ใช้หุ่นแสดงเป็นเรื่องราว (จำนง ทองประเสริฐ, 2518, หน้า 433) หุ่นจึงเป็นสิ่งที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อเป็นตัวแทนของการสื่อสาร การถ่ายทอดเรื่องราวต่าง ๆ ในรูปแบบการแสดงโดยใส่อารมณ์ความรู้สึกลงไปในตัวหุ่นผ่านการชักเชิดให้เสมือนมีชีวิตและจิตวิญญาณ

การแสดงหุ่นได้ปรากฏเป็นการแสดงมหรสพในงานฉลองและสมโภชทั้งในพิธีหลวง เช่น งานออกพระเมรุมาศ และในพิธีราษฎร์ต่าง ๆ ซึ่งนับว่าเป็นการแสดงมหรสพในพระราชพิธีที่สำคัญของไทย และสืบทอดกันมาเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน เมื่อหุ่นมีวิวัฒนาการตามยุคสมัย ทั้งยังผ่านช่วงเวลายาวนานทำให้เกิดการพัฒนาศิลปะหุ่น โดยเริ่มจาก “หุ่นหลวง” เป็นหุ่นที่มีการใช้การชักสายใยจากด้านล่าง เล่นในงานพระราชพิธีที่สำคัญต่าง ๆ “หุ่นวังหน้า” หรือ “หุ่นเล็ก” ของกรมพระราชวังบวรวิไชยชาญสถานมงคลมีลักษณะคล้ายหุ่นหลวงแต่มีขนาดเล็กกว่า จวบจนมีศิลปะหุ่นจากต่างประเทศ ได้แก่ หุ่นจีน หุ่นพม่า หุ่นฝรั่ง เริ่มเข้ามามีอิทธิพลทำให้ศิลปะหุ่นเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง ดังเช่น หุ่นกระบอกพัฒนามาจากหุ่นไหหลำของจีน ลักษณะคือ มีหัวหุ่นเป็นแกนไม้สำหรับถือ และมีผ้าถุงคลุมลงมาแทนเครื่องแต่งกาย ไม่มีส่วนขา นอกจากนี้ ยังเกิด “หุ่นละครเล็ก” ที่พัฒนามาจากหุ่นหลวงปรับรูปแบบการเชิดโดยใช้ผู้เชิด 2-3 คนต่อหุ่น 1 ตัว จากเดิมที่ใช้ผู้เชิด 1 คนต่อหุ่น 1 ตัว

หุ่นละครเล็ก ถือว่าเป็นมหรสพอีกประเภทหนึ่ง มีเอกลักษณ์อยู่ที่ลีลาการเคลื่อนไหวเสมือนหุ่นมีชีวิต ใช้ผู้เชิด 2-3 คน ผู้ให้กำเนิดการแสดงหุ่นละครเล็กคนแรก คือ นายแกร ศัพทวนิช โดยสร้างขึ้นเพื่อเลียนแบบให้เหมือนหุ่นหลวง แต่เนื่องด้วยหุ่นหลวงมีสายใยมาก จึงดัดแปลงให้สายใยน้อยลง ทำให้ต่างกันตรงกลไกการบังคับหุ่นและลีลาการเชิดหุ่น (สน สีมাত্রัง, เยาวนุช เวชศรีภาดา และพัชร ศกศวัตเมฆินทร์, 2540, หน้า 21) ผู้ที่สืบทอดการแสดงหุ่นของนายแกรต่อมาคือ นายทองอยู่ และนางหยิบ ศัพทวนิช ทายาท และสละของนายแกร หลังจากนั้นไม่นานนายสาคร ยังเขียวสด ซึ่งเป็นหลานศิษย์ภายในคณะก็ได้รับสืบทอดหุ่นละครเล็กต่อจากนางหยิบ จนมาถึงผู้สืบทอดการแสดงหุ่นละครเล็กในยุคปัจจุบัน ได้แก่ ทายาทนายสาคร ภายใต้ชื่อนคณะนาฏยศาลาหุ่นละครเล็ก (โจหลุยส์) ดูแลโดยนายพิสูตร ยังเขียวสด และนายสุรินทร์ ยังเขียวสด

คณะนาฏยศาลาหุ่นละครเล็กในปัจจุบันได้พัฒนารูปแบบการแสดงให้เกิดความทันสมัยและสมบูรณ์แบบยิ่งขึ้น มีการปรับโครงสร้างตัวหุ่นให้มีความสมส่วนทั้งทางด้านองค์ประกอบในการแสดงต่าง ๆ เช่น ด้านเครื่องแต่งกายตัวหุ่นที่มีความประณีตในการปักลายให้ละเอียดมากขึ้น การเขียนลายของหน้าหุ่นมีการเขียนลายตามลักษณะของภาพวาดลายไทย (ผกามาศ จิรจารุภัทร, 2550, หน้า 92) นอกจากนี้ ยังพัฒนาเรื่องของเทคนิคฉาก แสง สี เสียงที่ใช้ในการแสดง โดยมีการสร้างฉากและอุปกรณ์ขึ้นมาใหม่ให้มีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับการแสดง เห็นได้จากการแสดงที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ เช่น ชุดกุมารวาท: ตำนานพระราชู ชุดกำเนิดพระคเณศ และชุดครุฑาภาพ เป็นต้น

โดยในกระบวนการสร้างงานของคณะนาฏยศาลาหุ่นละครเล็ก ชุดครุฑาภาพนั้น มีพัฒนาการทางด้านการแสดงจากการสร้างสรรค์การแสดงหลายชุด ได้แก่ การแสดงหุ่นละครเล็ก ชุดครุฑยุดนาค ชุดกวนเกษียรสมุทร ชุดกุมารวาท: ตำนานพระราชู และพัฒนามาจนเป็นการแสดงหุ่นละครเล็กชุด

ครุฑานุภาพ จัดแสดงด้วยระบบแสงสีโดยใช้เทคโนโลยีไฮโลแกรมเข้ามาผสมผสานกับศิลปะหุ่นไทย นับว่า คณะนาฏยศาลาหุ่นละครเล็กมีการพัฒนารูปแบบและองค์ประกอบด้านต่าง ๆ ของการแสดงให้ทันสมัยอยู่เสมอ เพื่อให้เข้ากับยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

ผู้วิจัยจึงจัดทำวิจัยเรื่อง พัฒนาการของการแสดงหุ่นละครเล็ก: “ครุฑานุภาพ” เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา พัฒนาการ รูปแบบและองค์ประกอบของการแสดงหุ่นละครเล็ก คณะนาฏยศาลาหุ่นละครเล็กในชุด ครุฑานุภาพ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลให้เกิดเป็นองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยและเผยแพร่แก่ผู้ที่สนใจศึกษาเรื่องการแสดงหุ่นละครเล็ก

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาประวัติความเป็นมาและ พัฒนาการของการแสดงหุ่นละครเล็ก คณะนาฏยศาลาหุ่นละครเล็ก
2. วิเคราะห์รูปแบบและองค์ประกอบการแสดงละครหุ่นละครเล็ก ชุด ครุฑานุภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และการใช้เครื่องมือ มีรายละเอียดการดำเนินงานวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยจะทำการเก็บข้อมูลการวิจัยโดยการลงพื้นที่สัมภาษณ์บุคคลรวมทั้งสิ้น 10 คน ได้แก่ นักวิชาการด้านศิลปะการแสดง จำนวน 2 ท่าน บุคคลในคณะนาฏยศาลาหุ่นละครเล็ก จำนวน 3 คน ได้แก่ ทายาทผู้สืบทอด หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการเรื่องต่าง ๆ ภายในคณะ และผู้เกี่ยวข้องกับคณะนาฏยศาลาหุ่นละครเล็ก ได้แก่ นักแสดง นักดนตรี ผู้ช่วยด้านเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย จำนวน 5 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ นักวิชาการด้านศิลปะการแสดง บุคคลในคณะนาฏยศาลาหุ่นละครเล็ก ผู้เกี่ยวข้องกับคณะนาฏยศาลาหุ่นละครเล็ก ซึ่งในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยกำหนดคำถามโดยใช้คำถามปลายเปิดเรื่องเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา รูปแบบและองค์ประกอบในการแสดงหุ่นละครเล็กคณะนาฏยศาลาหุ่นละครเล็ก

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์จากกลุ่มประชากรด้วยแบบสัมภาษณ์เรื่องประวัติความเป็นมา พัฒนาการของการแสดงหุ่นละครเล็ก รวมไปถึงรูปแบบและองค์ประกอบการแสดงหุ่นละครเล็กชุด ครุฑานุภาพ โดยใช้วิธีการนัดหมายก่อนการสัมภาษณ์ การชักถามประกอบกับ การอัดบันทึกเทป

การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการและการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในการเก็บข้อมูล ซึ่งคำถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นคำถามปลายเปิด ดังนี้

- 3.1 ด้านประวัติความเป็นมาของคณะนาฏยศาลาหุ่นละครเล็ก
  - คณะนาฏยศาลาหุ่นละครเล็กมีประวัติความเป็นมาอย่างไร
  - คณะนาฏยศาลาหุ่นละครเล็กมีผู้ใดสืบทอด อย่างไร
  - คณะนาฏยศาลาหุ่นละครเล็กมีลักษณะการสืบทอดการแสดงอย่างไร
- 3.2 ด้านแนวคิดและพัฒนาการของการแสดงหุ่นละครเล็กชุด ครุฑานุภาพ
  - การแสดงหุ่นละครเล็กชุด ครุฑานุภาพมีพัฒนาการอย่างไร
  - แนวคิดในการสร้างงานชุด ครุฑานุภาพเป็นอย่างไร
- 3.3 ด้านรูปแบบและองค์ประกอบการแสดงหุ่นละครเล็กชุด ครุฑานุภาพ
  - การแสดงครุฑานุภาพมีรูปแบบการแสดงเป็นอย่างไร
  - การแสดงครุฑานุภาพมีองค์ประกอบในการแสดงอย่างไร

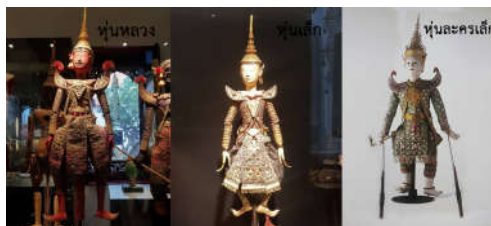
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากที่ผู้วิจัยได้ทำการเก็บและรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล นำมาสรุปผลการวิจัยโดยใช้วิธีการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (analytic induction) และนำเสนอผลการวิจัย

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. ประวัติความเป็นมาของคณะนาฏยศาลาหุ่นละครเล็ก

ประวัติการแสดงหุ่นละครเล็กเริ่มต้นมาจากนายแกร ศัพทวนิช ชาวตลาดหัวรอ เกิดในจังหวัดอยุธยา ช่วงสมัยรัชกาลที่ 4 ได้ฝึกหัดวิชานาฏศิลป์กับคณะละครของพระยาเพชรภู ภายหลังจึงหัดเป็นตัวนายโรงในคณะของพระยาบำเรอศักดิ์ (ดิศ) ซึ่งเป็นเจ้าคุณตาของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ (นาฏยศาลาหุ่นละครเล็ก, 2550, หน้า 58) ต่อมาได้ถวายตัวเป็นมหาดเล็ก ในวังวรดิศ ด้วยประสบการณ์การแสดงและเป็นผู้ที่มีความผูกพันกับการแสดงนาฏศิลป์ คลุกคลีอยู่ในวัง ได้เห็นหุ่นหลวงและหุ่นวังหน้า (หุ่นเล็ก) ของกรมพระราชวังบวรวิไชยชาญสถานมงคล นายแกรจึงได้คิดประดิษฐ์หุ่นขึ้น โดยพยายามทำให้เหมือนหุ่นหลวงและหุ่นวังหน้ามากที่สุด มีการปรับเปลี่ยนกลไกสายชักใยให้ลดลง เพื่อความง่ายต่อการชักเชิด และเมื่อสร้างเสร็จก็นำออกแสดงเพื่อให้เจ้านายในวังวรดิศทอดพระเนตร กรมหลวงนครไชยศรีสุรเดชได้มีโอกาสทอดพระเนตรจึงได้ทรงตั้งชื่อการแสดงหุ่นประเภทนี้ว่า “หุ่นละครเล็ก” ต่อมานายแกรก็รับแสดงในงานทั่วไปและตั้งชื่อคณะว่า “ละครเล็กครูแกร” เมื่อนายแกรถึงแก่กรรม ผู้สืบทอดหุ่นละครเล็กของนายแกรในเวลาต่อมาคือ นายทองอยู่ และนางหยิบศัพทวนิช บุตรชาย และลูกสะใภ้

ภาพที่ 1 หุ่นหลวง หุ่นเล็ก และหุ่นละครเล็ก
ที่มา: ผู้วิจัย

การแสดงหุ่นในยุคนางหยิบก็ได้มีการนำออกแสดงโดยเป็นหุ่นเดิมของนายแกรที่ไม่ได้มีการปรับปรุงในส่วนใด ซึ่งได้รับความนิยมน้อยกว่าในยุคของนายแกร อีกทั้งผู้เชิดส่วนมากก็มีอายุมากและเสียชีวิตไป จึงเลิกแสดงเมื่อประมาณปี พ.ศ.2510 และเนื่องด้วยลูกหลานในตระกูลศัพทวนิชไม่สนใจที่จะสืบทอดหุ่นละครเล็กต่อ นางหยิบจึงมอบหุ่นละครเล็กชุดนี้ให้แก่นายสาคร ยังเขียวสดซึ่งเป็นหลานศิษย์ของนายแกร ให้เป็นผู้สืบทอดการแสดงหุ่นละครต่อมา

นายสาคร ยังเขียวสดได้พัฒนาการแสดงหุ่นละครเล็กขึ้นอีกครั้ง โดยการก่อตั้งคณะขึ้นด้วยความกตัญญูต่อครูอาจารย์ที่มีปณิธานแน่วแน่ในการสืบทอดศิลปะการแสดงหุ่นไว้ไม่ให้สูญหาย นายสาครได้รับการถ่ายทอดวิชานาฏศิลป์ และได้ซึมซับการแสดงหุ่นละครเล็กมาตั้งแต่วัยเด็ก เมื่อนางหยิบได้มอบหุ่นแก่นายสาคร หุ่นที่ได้รับมานั้นมีความเก่าและเสื่อมโทรมมาก เครื่องแต่งกายมีความทรุดโทรม จึงไม่เหมาะสมกับการนำมาจัดแสดง ได้แต่เก็บรักษาไว้ที่บ้านเป็นเวลาประมาณ 3 ปี ต่อมาทางบริษัท เมืองโบราณ จำกัด ได้มาติดต่อขอซื้อหุ่นกับนายสาคร เพื่อนำไปจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ ในที่สุดนายสาครก็ได้มอบหุ่นที่เป็นสมบัติของนายแกรให้แก่พิพิธภัณฑ์เมืองโบราณนำไปจัดแสดงเพื่อเป็นอนุสรณ์จนถึงปัจจุบัน หลังจากนั้นนายสาครก็ได้ริเริ่มพัฒนางานการแสดงหุ่นละครเล็ก โดยมีการพัฒนาหุ่นละครเล็กของนายแกร มีการซ่อมแซมปรับปรุงและสร้างขึ้นใหม่นำออกแสดงครั้งแรกในงานเทศกาลท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ณ สวนอัมพร โดยใช้นามคณะว่า “หุ่นละครเล็กคณะสาครนาฏศิลป์ ละครเล็กหลานครูแกร” ซึ่งมีแนวคิดที่ต้องการให้ประชาชนรู้จักการแสดงหุ่นละครเล็ก อีกทั้งยังเป็นการระลึกถึงพ่อครูแกร ศัพทวนิช ผู้ให้กำเนิดหุ่นละครเล็กคนแรกอีกด้วย (ผกา มาศ จิรจารุภัทร, 2550, หน้า 58) การแสดงหุ่นละครเล็กของนายสาครเมื่อนำออกแสดง ปรากฏว่าเป็นที่ชื่นชอบของผู้ชมเป็นอย่างมาก นับเป็นจุดเริ่มต้นของการอนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปะการแสดงหุ่นละครเล็กให้กลับมาเป็นที่รู้จักอีกครั้ง (นาฏยศาลาหุ่นละครเล็ก, 2550, หน้า 83) และด้วยความสามารถ ความมุ่งมั่นของนายสาคร ในการที่จะสืบสาน ต่อยอด และฟื้นฟูศิลปะแขนงการแสดงหุ่นละครเล็กให้คงอยู่ในสังคมไทย พัฒนาให้เป็นศิลปวัฒนธรรมที่มีคุณค่าต่อประเทศชาติ ส่งผลให้นายสาคร ยังเขียวสดได้รับยกย่องให้เป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (หุ่นละครเล็ก) ในปี พ.ศ. 2539 นับว่าเป็นรางวัลแห่งความภาคภูมิใจของครอบครัว ยังเขียวสดเป็นอย่างมาก นายสาครถึงแก่กรรมลงด้วยโรคปอดและไตวายเฉียบพลัน เมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2550 ทำให้หุ่นละครเล็กถูกสืบทอดมายังทายาทของนายสาคร ได้แก่ นายพิสูตร

และนายสุรินทร์ ยังเขียวสด ซึ่งได้รับการถ่ายทอดศิลปะการแสดงโขนละครและการเชิดหุ่น รวมทั้งความรู้ทางด้านศิลปะการทำหัวโขนจากนายสาคร ถือว่าเป็นผู้ที่คลุกคลีและเป็นผู้ช่วยของนายสาครมาโดยตลอด เป็นผู้ดำเนินงานต่อจนมาถึงในปัจจุบัน ทั้งยังเป็นผู้ขับเคลื่อนให้การแสดงหุ่นละครเล็กในปัจจุบันมีความทันสมัย โดยมีการพัฒนาปรับปรุงทั้งทางด้านตัวหุ่น และการแสดงให้ยังคงอยู่คู่กับสังคมไทยสืบไป นอกจากนี้ ยังได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานชื่อ “คณะนาฏยศาลาหุ่นละครเล็ก” เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2547 และยังทรงประทานพระกรุณาธิคุณรับเป็นองค์อุปถัมภ์อีกด้วย

สรุปได้ว่าผู้ริเริ่มการแสดงหุ่นละครเล็ก ได้แก่ นายแกร ศัพทวณิช โดยพัฒนามาจากหุ่นหลวงหรือหุ่นวังหน้า มีการปรับกลไกการชักใยของหุ่นให้ง่ายขึ้น ไม่ซับซ้อนเหมือนหุ่นหลวง นำออกแสดงตามงานต่าง ๆ จนเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง ต่อมานางหยิบเป็นผู้ดูแลคณะหุ่นต่อจนมาถึงช่วงของนายสาคร ยังเขียวสด ซึ่งเป็นหลานศิษย์ที่เคยอยู่ในคณะได้มาดูแลต่อ และปรับปรุงเทคนิคกลไกการเชิดหุ่น รวมถึงพัฒนาตัวหุ่นให้กลับมาสมบูรณ์หลังจากที่หุ่นมีความชำรุดทรุดโทรมจนไม่สามารถนำออกแสดงได้ รู้จักกันในนาม “โจหุลย์” และมีผู้คอยช่วยเหลือในขณะที่ยนายสาครยังดูแลคณะอยู่ ได้แก่ ทายาทของนายสาครคือนายพิสูตร และนายสุรินทร์ ยังเขียวสด หลังจากนายสาครเสียชีวิตลงก็ได้เป็นผู้สืบทอดต่อ ในนามคณะ “นาฏยศาลาหุ่นละครเล็ก” จนถึงปัจจุบัน

2. แนวคิดและพัฒนาการของการแสดงหุ่นละครเล็ก ชุด ครุฑานุภาพ

2.1 แนวคิดในการสร้างงาน

คณะนาฏยศาลาหุ่นละครเล็กมีแนวคิดที่จะสร้างการแสดงที่เกี่ยวกับพญาครุฑ เพื่อนำเสนอถึงพลังอำนาจและความเด็ดเดี่ยวของพญาครุฑ จนกลายมาเป็นสัญลักษณ์ประจำแผ่นดินไทย จึงเริ่มต้นโดยการจัดแสดงในลักษณะเป็นชุดเป็นตอนสั้น ๆ ได้แก่ ครุฑยุดนาค คือเป็นลักษณะการแสดงเบ็ดเตล็ดออกแสดงตามงานต่าง ๆ ต่อมาทางคณะได้รับงบประมาณจากสำนักวัฒนธรรม กีฬาและการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานครสนับสนุนให้จัดการแสดงหุ่นละครเล็กเพื่อแสดงเฉลิมพระเกียรติฯ ในโอกาสมหามงคลสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเจริญพระชนมายุครบ 5 รอบ 60 พรรษา ในกิจกรรม “กรุงเทพมหานครสานฝันสู่นักเชิดหุ่นละครเล็กมืออาชีพ” ทางคณะจึงได้ริเริ่มที่จะหยิบยกการแสดงครุฑยุดนาคที่มีอยู่มาพัฒนาสร้างสรรค์ให้เกิดความร่วมสมัย โดยมีการใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ เข้าผสมผสานร่วมกับการแสดง ทางคณะร่วมกันวางแผนประชุมงาน และได้จัดการแสดงชุดครุฑานุภาพโดยเริ่มตั้งแต่การจัดทำบทละคร การสร้างหุ่น การออกแบบดนตรี การออกแบบการแสดง การออกแบบฉาก และออกแบบเทคนิคต่าง ๆ ในการแสดง เป็นต้น (ยุพิน กุลนิตย์, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 4 พฤศจิกายน 2564)

สรุปได้ว่า ในการสร้างสรรค์การแสดงชุดครุฑานุภาพครั้งนี้ นับว่าเป็นการอนุรักษ์และเผยแพร่ความเป็นไทยในรูปแบบการแสดงหุ่นละครเล็กที่มีรูปแบบการแสดงเป็นแบบแผน สืบทอดมาตั้งแต่ยุคนายสาครจนปัจจุบัน ทางคณะได้รับงบประมาณเป็นจำนวนที่เพียงพอซึ่งสามารถทำให้จัดการแสดงได้อย่างสมบูรณ์ตระการตา เกิดจากการวางแผนอย่างเป็นระบบของคณะนาฏยศาลาหุ่นละครเล็กเกี่ยวกับรายละเอียดรูปแบบและองค์ประกอบต่าง ๆ ของการแสดงให้มีความสัมพันธ์กัน เพื่อแสดงให้เห็น

ถึงความก้าวหน้าของศิลปะไทยกับการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ผสมผสานกับการแสดงให้เกิดความร่วมสมัย จัดแสดงครั้งแรกในวันที่ 17, 19 มกราคม พ.ศ. 2559 ณ หอประชุมใหญ่ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย โดยเปิดโอกาสให้เยาวชนไทยที่สนใจเข้ารับการคัดเลือกให้เป็นผู้แสดงร่วมกับนักแสดงมืออาชีพของนาฏยศาลาหุ่นละครเล็ก

2.2 พัฒนาการของการแสดงชุด ครุฑานุกาพ

การแสดงหุ่นละครเล็กของคณะนาฏยศาลาหุ่นละครเล็กมีการพัฒนาการแสดงให้มีความร่วมสมัย มีการสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ทั้งด้านรูปแบบและองค์ประกอบการแสดง ได้แก่ โครงเรื่องของบทละคร ส่วนใหญ่นำมาจากตำนานในคัมภีร์ต่าง ๆ ที่สอดคล้องและเชื่อมโยงกันสามารถนำไปสร้างสรรค์ต่อเป็นชุดการแสดงใหม่ได้ โดยแต่งบทละครขึ้นใหม่ สร้างดนตรีประกอบการแสดง ใช้การบรรเลงดนตรีไทยที่คงความเป็นแบบแผน และผสมความเป็นร่วมสมัยโดยการใส่เสียงเอฟเฟ็กต์เลียนเสียงธรรมชาติสร้างความตื่นตาตื่นใจให้กับผู้ชม การใช้เทคนิคการเชิดฉากให้ฉากสามารถเคลื่อนไหวได้ ก่อนจะมาเป็นการแสดงชุดครุฑานุกาพนั้นมีการสร้างสรรค์การแสดงชุดต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการแสดงชุดครุฑานุกาพ ดังนี้

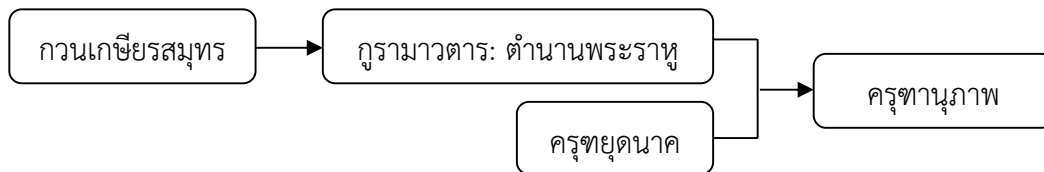
ตารางที่ 1 พัฒนาการของการแสดงชุด ครุฑานุกาพ

การแสดงที่มีส่วนเกี่ยวข้อง	รายละเอียด
การแสดงหุ่นละครเล็กชุด กวนเกษียรสมุทร ภาพที่ 2 ที่มา: http://www.travelfortoday.com/thaitravel/entranceticket/tkc02.php	เป็นชุดการแสดงที่สร้างสรรค์ขึ้นประมาณปี พ.ศ. 2549 โดยเป็นการนำตำนานพิชิตกวนเกษียรสมุทร หรือกวนน้ำอมฤตระหว่างฝ่ายเทวดาและอสูร จัดแสดงในรูปแบบหุ่นละครเล็ก ออกแสดงตามงานต่าง ๆ

การแสดงที่มีส่วนเกี่ยวข้อง	รายละเอียด
การแสดงหุ่นละครเล็กชุด กุรุมาวตาร: ตำนานพระราหู ภาพที่ 3 ที่มา: http://topicstock.pantip.com/camera/topicstock/2007/05/O5433056/O5433056.html	เป็นชุดการแสดงที่สร้างสรรค์ขึ้น จัดแสดงในงานประกวดหุ่นโลก ณ กรุงปารีส สาธารณรัฐเช็ก ได้รับรางวัลการแสดงทางวัฒนธรรมยอดเยี่ยม ในปี พ.ศ. 2549 เป็นการนำเรื่องราวในการแสดงชุด กวนเกษียรสมุทรมาขยายต่อ โดยมีพระราหู เป็นตัวละครหลักในการดำเนินเรื่องตามตำนานพิธีกวนเกษียรสมุทร
การแสดงหุ่นละครเล็กชุด ครุฑยุคนาค ภาพที่ 4 ที่มา: https://www.sanook.com/travel/1396497/	เป็นชุดการแสดงสร้างสรรค์ขึ้นประมาณปี พ.ศ. 2553 โดยเป็นการนำตำนานครุฑยุคนาคมานำเสนอ ให้เห็นกระบวนการสู้รบระหว่างพญาครุฑและพญานาค จัดแสดงทั้งรูปแบบโซนและหุ่นละครเล็กออกแสดงตามงานต่าง ๆ
การแสดงหุ่นละครเล็กชุด ครุฑขานภาพ ภาพที่ 5 ที่มา: สุรินทร์ ยังเขียวสด	เป็นการแสดงที่สร้างสรรค์ขึ้น จัดแสดงในงานเฉลิมพระเกียรติฯ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ มีพระชนมายุครบ 5 รอบ 60 พรรษา ในปี พ.ศ. 2559 โดยนำเสนอเรื่องราวการเดินทางของพญาครุฑที่ต้องการไปชิงน้ำอมฤตเพื่อให้แม่ของตนพ้นจากการเป็นทาสตามตำนานพญาครุฑ

โดยจะเห็นได้ว่าการแสดงแต่ละชุดมีการเชื่อมโยงกัน กล่าวคือ การแสดงชุดกุรุมาวตารมีตัวละครที่สำคัญ คือ พระราหู เป็นตัวดำเนินเรื่องหลังจากพิธีกวนน้ำอมฤต จึงมีการนำเอาการแสดงชุดกวนเกษียรสมุทรมาเป็นส่วนหนึ่งในการแสดงชุดกุรุมาวตาร ส่วนการแสดงชุดครุฑขานภาพมีฉากในพิธีกวนน้ำอมฤตเช่นเดียวกัน จึงมีการหยิบยกรากพิธีกวนน้ำอมฤต ในการแสดงชุดพิธีกวนเกษียรสมุทร และการ

แสดงชุดกุศรมาวตาร มาดัดแปลงและแทรกอยู่ในการแสดงชุดครุฑานุภาพ และส่วนการแสดงชุดครุฑยุคนาค ก็ได้หยิบยกนำมาเป็นส่วนหนึ่งในฉากสุดท้ายของการแสดงชุดครุฑานุภาพ

ภาพที่ 6 แผนผังพัฒนาการของการแสดงชุด ครุฑานุภาพ

การแสดงชุดครุฑานุภาพจึงเป็นการแสดงสร้างสรรค์ที่มีส่วนประกอบของการแสดงชุดอื่น ๆ แทรกอยู่ด้วย การจัดแสดงจึงต้องมีการวางแผนในการสร้างงานทั้งรูปแบบและองค์ประกอบต่าง ๆ ที่จะทำให้การแสดงมีความสมบูรณ์ ซึ่งผู้วิจัยจะกล่าวในหัวข้อต่อไป

2.3 รูปแบบและองค์ประกอบการแสดงหุ่นละครเล็กชุด ครุฑานุภาพ

1) รูปแบบการแสดงหุ่นละครเล็ก

การแสดงหุ่นละครเล็กชุด ครุฑานุภาพ มีรูปแบบการแสดงคล้ายการแสดงโขน แต่เป็นการจำลองนักแสดงมาเป็นหุ่นละครเล็กที่เคลื่อนไหวท่าทางคล้ายคน ใช้ผู้เชิดหุ่น 3 คน ต่อ 1 ตัวละคร มีการผสมผสานความเป็นร่วมสมัย ตามรูปแบบการแสดงที่เป็นฉบับของคณะนาฏยศาลาหุ่นละครเล็ก

2) องค์ประกอบการแสดงหุ่นละครเล็ก

ในส่วนขององค์ประกอบในการแสดงหุ่นละครเล็กชุด ครุฑานุภาพของคณะนาฏยศาลา หุ่นละครเล็กมีพัฒนางานจากรูปแบบดั้งเดิมผสมกับการสร้างสรรค์งานในด้านองค์ประกอบต่าง ๆ ของการแสดงเพื่อเป็นการพัฒนาให้เกิดความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น สามารถแบ่งตามองค์ประกอบในการแสดงได้ดังนี้

2.1) โครงเรื่อง และบทละคร

นำโครงเรื่องมาจากตำนานพญาคูขี้หอม ในคัมภีร์ปุราณะตามคติของฮินดู โดยการเริ่มเขียนโครงเรื่องหรือสร้างสตอรี่บอร์ด (storyboard) ให้เห็นเส้นทางการเดินทางของตัวละครพญาคูขี้หอม ซึ่งมีการเปิดเรื่องด้วยการนำเสนอให้เห็นปัญหาและความสำคัญของน้ำอมฤตในพิธีกวนเกษียรสมุทร รวมถึงความขัดแย้งระหว่างครุฑและนาค ทั้งยังนำเสนอถึงความมุ่งมั่นพยายามของพญาคูขี้หอมที่จะนำ น้ำอมฤตมาไถ่ถอนความเป็นทาสของนางวินตวามะของตนให้เป็นอิสระพ้นจากการเป็นทาส ผ่านด้านการสู้รบกับพระอินทร์และพระนารายณ์ ปิดท้ายเรื่องโดยนำเสนอให้เห็นถึงความปรองดอง

ส่วนในการทำบทละครเริ่มจากการแต่งบทประพันธ์ตามโครงเรื่องที่ได้ออกแบบไว้ มีการบรรจุนองเพลง คำร้อง เพลงหน้าพาทย์ บทพากย์-เจรจาตามรูปแบบการแสดงโขน ที่สำคัญคือมีการตัดทอนบทให้มีความกระชับเพื่อการดำเนินเรื่องที่รวดเร็วเหมาะสมกับการแสดงโดยการเชิดหุ่นละคร

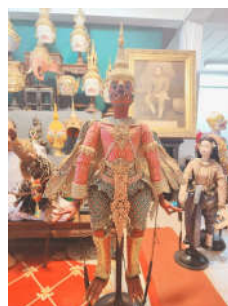
เล็ก (ยุพิน กุลนิตย, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 4 พฤศจิกายน 2564) กล่าวคือ ก่อนจะทำบทละครของคณะนาฏยศาลาหุ่นละครเล็กนั้น มีการศึกษาเนื้อเรื่องของวรรณคดี และนำมาปรับให้เป็นบทละครที่ใช้สำหรับการแสดง หากยังเป็นการแสดงหุ่นละครเล็กจะต้องมีการตัดทอนให้บทกระชับมากขึ้นเพื่อให้เหมาะสมกับการเชิดหุ่นละครเล็ก

2.2) หุ่น และเครื่องแต่งกาย

หุ่นที่ใช้ในการแสดงมีการผลิตขึ้นใหม่ ทั้งโครงสร้างตัวหุ่น เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ ทั้งตัวละครหลักและตัวละครอื่น ๆ เช่น หุ่นแผงเทวดาและอสูรฝ่ายละ 4-5 ตัว ในฉากพิธีกวนน้ำอมฤต มีลักษณะยึดติดกับพญานาคในการชักนาคดึกดำบรรพ์ เมื่อขยับไปซ้าย-ขวาตามจังหวะ จะทำให้เกิดความพร้อมเพรียงกัน โดยไม่ต้องใช้ผู้เชิดจำนวนมาก และที่สำคัญตัวละครพญาครุฑที่เป็นตัวละครเอก มีการสร้างหุ่นตัวใหม่โดยพัฒนาจากหุ่นครุฑเดิมที่ใช้ในการแสดงชุดครุฑยุคนาค มีการคัดค้นกลไกของปีกมาประกอบกับตัวหุ่นให้ปีกสามารถกางได้ ตามจินตนาการของผู้สร้างสรรค์

ภาพที่ 7 หุ่นตัวครุฑ ในการแสดงครุฑยุคนาค
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 8 หุ่นตัวครุฑ ในการแสดงครุฑนาภาพ
ที่มา: ผู้วิจัย

รูปแบบเครื่องแต่งกายตัวหุ่นที่ใช้ในการแสดง จะใช้เทคนิคที่เป็นแบบฉบับของนาฏยศาลา คือมีการใช้วัสดุหรือการปักผ้าที่เอื้อต่อผู้เชิด เช่น น้ำหนักของวัสดุในการปัก รูปแบบการฉลุโปร่ง การใช้ปีกแมลงทับ เป็นต้น มีการพัฒนาเทคนิคที่ใช้ในการปักกลดลายจากรูปแบบดั้งเดิม คือ การปักที่ผสมผสานระหว่างจักรและการปักมือแทนการปักด้วยมือและใช้วัสดุเลื่อมธรรมชาติแบบดั้งเดิม เพื่อให้เห็นรายละเอียดของกลดลายชัดเจนและสวยงาม (สุรินทร์ ยังเขียวสด, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 4 พฤศจิกายน 2564) นับว่าเป็นการพัฒนาทางด้านการปักลายของเครื่องแต่งกายโดยการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ทั้งยังเป็นรูปแบบเฉพาะของคณะนาฏยศาลาหุ่นละครเล็กอีกด้วย

2.3) ดนตรีที่ใช้ในการแสดง

ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดง จะเป็นการบันทึกเทปการบรรเลงดนตรีไทยตามแบบแผนที่ใช้ในการประกอบการแสดงนาฏศิลป์ไทยชน-ละคร แต่มีการปรับปรุงยุคโดยทำให้มีความร่วมสมัยเกิดขึ้น โดยการนำเอาเสียงดนตรีประเภท percussion ที่มีลักษณะเป็นเสียงเลียนธรรมชาติ เช่น

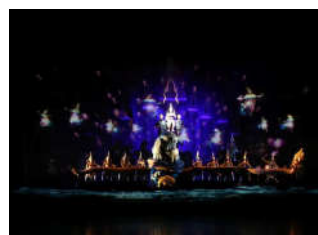
เสียงฟาร์ร้อง ฟ้าผ่า รวมไปถึงเสียงเอฟเฟกต์ต่าง ๆ ในการประกอบการบรรเลงดนตรี เพื่อให้เกิดความตื่นตื้นเร้าใจในการแสดง สร้างอารมณ์ให้ผู้ชมคล้อยตามตลอดการแสดง

2.4) ฉาก และเทคนิคที่ใช้ในการแสดง

การออกแบบฉากในการแสดงหุ่นละครเล็ก จะแบ่งออกเป็น 3 ส่วนใหญ่ๆ ได้แก่ ส่วนที่เป็นฉากขนาดใหญ่ ฉากหลัง และฉากเล็ก หรืออุปกรณ์ประกอบฉากที่สามารถเคลื่อนไหวได้ โดยมีการออกแบบโดยผู้เชี่ยวชาญในด้านจิตรกรรมหลายท่าน นอกจากนี้ ยังมีการผสมผสานเทคนิคพิเศษที่ใช้ในการแสดง คือการนำเทคโนโลยีโฮโลแกรม (hologram light and sound) เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการแสดงลักษณะของโฮโลแกรม คือ ภาพชนิดหนึ่งซึ่งมีลักษณะแบบ 3 มิติ ถูกสร้างขึ้นมาจากการบันทึกข้อมูลด้วยแสงเลเซอร์โดยบันทึกไว้รอยของการสอดแทรกของแสงเลเซอร์ ทำให้สามารถมองเห็นภาพในลักษณะ 3 มิติ และมีความลึก (พรภัทรา จันทฉายา และรัตพิไล คูซิมภู, 2557) เมื่อนำมาใช้ประกอบกับเทคนิคฉากในการแสดงหุ่นละครเล็กครั้งนี้ จึงทำให้การแสดงในครั้งนี้มีความตระการตาและแปลกใหม่สำหรับการแสดงหุ่นละครเล็ก

ภาพที่ 9 การใช้เทคโนโลยีโฮโลแกรมกับการแสดง
หุ่นละครเล็ก
ที่มา: สุรินทร์ ยังเขียวสด

ภาพที่ 10 การใช้เทคโนโลยี
โฮโลแกรมกับการแสดงหุ่นละครเล็ก
ที่มา: สุรินทร์ ยังเขียวสด

2.5) ท่ารำ และกลวิธีการเชิดหุ่น

การออกแบบท่ารำที่ใช้ในการแสดงและสำหรับการเชิดหุ่นนั้น มีตัวละครหลัก ๆ ได้แก่ พญาครุฑ พญานาค พระนารายณ์ ซึ่งรูปแบบท่ารำที่มีการออกแบบขึ้นใหม่นั้น ยึดหลักโครงสร้างท่ารำของการแสดงโขน ปรับประยุกต์ให้มีความร่วมสมัยไม่ยึดเยื้อและง่ายต่อการเชิด (สุรินทร์ ยังเขียวสด, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 4 พฤศจิกายน 2564) กล่าวคือ เป็นท่ารำในลักษณะของการแสดงโขน ปฏิบัติท่าตามบทประพันธ์ มีการรำหน้าพาทย การรำตีบท และท่ารบบตามปกติเช่นเดียวกับการแสดงโขน แต่เมื่อเป็นการแสดงหุ่นละครเล็กจึงต้องมีการลดทอนท่ารำให้ง่ายและสะดวกต่อการเชิด ทั้งยังมีความกระชับให้รวดเร็วซึ่งจะทำให้การแสดงไม่ยืดเยื้อ

ส่วนรูปแบบและกลวิธีในการเชิดจะใช้วิธีการเชิดตามแบบของคณะนาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก คือใช้ผู้เชิด 3 คนต่อหุ่น 1 ตัว ตัวละครที่เป็นครุฑจะใช้ผู้ชายในการเชิด ส่วนตัวละครที่เป็นพระและนาง จะใช้ผู้หญิงในการเชิด สิ่งที่สำคัญคือ เน้นการเคลื่อนไหวของผู้เชิดอย่างสัมพันธ์กัน

เสมือนว่าหุ่นมีชีวิตเช่นเดียวกับคน จึงทำให้ผู้เชิดต้องผ่านการฝึกฝนจนเกิดความชำนาญและมีความสัมพันธ์ระหว่างผู้เชิดทั้ง 3 คน

อภิปรายผลการวิจัย

คณะนาฏยศาสตร์หุ่นละครเล็กในปัจจุบันอยู่ในการดูแลของนายพิสูตร และนายสุรินทร์ ยังเขียวสด มีการสืบทอดโดยตรงมาจากนายสาคร โดยได้พัฒนารูปแบบการแสดงหุ่นละครเล็กแบบดั้งเดิมให้มีความร่วมสมัย มีการปรับปรุงเทคนิคกลไกของหุ่นให้มีโครงสร้างหุ่นที่สมส่วน พร้อมทั้งมีกลไกการชักออกตัวหุ่นให้สามารถเคลื่อนไหวได้เสมือนคน มีการพัฒนารูปแบบการแสดงและองค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งถือเป็นวัฒนธรรมที่สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นและมีการปรับตัวให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และสังคมในยุคปัจจุบัน สอดคล้องกับที่จุฑาพรรธ ผดุงชีวิต ได้กล่าวไว้ว่า “วัฒนธรรม เปรียบเสมือนวิถีทางหลักที่มนุษย์ปรับให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และยังให้ความหมายสำหรับชีวิตด้วย วัฒนธรรมสามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานที่ทำให้มนุษย์สามารถสร้างสำนึกเกี่ยวกับสิ่งที่มีอยู่รอบตัว” (จุฑาพรรธ ผดุงชีวิต, 2551, หน้า 39-40)

ในด้านพัฒนาการของการแสดงหุ่นละครเล็กก่อนจะมาเป็นชุด ครุฑานุภาพ ได้เคยมีการสร้างสรรค์ชุดการแสดงที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ชุดกวนเกษียรสมุทร ชุดกูรมาวตาร: ตำนานพระราหู และชุดครุฑยุคนาค จึงเป็นการนำเอาชุดการแสดงดังกล่าวมาประกอบเป็นส่วนหนึ่งในการแสดงชุด ครุฑานุภาพ โดยได้เรียบเรียงเรื่องราวให้สอดคล้องกันตามเนื้อเรื่องที่นำมาจากตำนานพญาครุฑในคัมภีร์ปุราณะ นับว่าเป็นการเพิ่มคุณค่าของวัฒนธรรมที่มีอยู่ให้มีความก้าวหน้าทางด้านศิลปะไทย

รูปแบบในการแสดงหุ่นละครเล็กชุด ครุฑานุภาพมีลักษณะคล้ายการแสดงโขน แต่เป็นการจำลองการแสดงมาเป็นหุ่นละครเล็ก เคลื่อนไหวท่าทางคล้ายคน โดยมีองค์ประกอบตามหลักการจัดการแสดงที่มีการสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ตามแบบฉบับของคณะนาฏยศาสตร์หุ่นละครเล็ก ได้แก่ โครงเรื่อง นำมาจากตำนานพญาครุฑ ในคัมภีร์ปุราณะตามคติของฮินดู มีการบรรจุก่อนเพลง คำร้อง เพลงหน้าพาทย์ บทพากย์-เจรจาตามรูปแบบการแสดงโขน ด้านตัวหุ่นและเครื่องแต่งกาย มีการสร้างหุ่นขึ้นใหม่เพื่อใช้ในการแสดงครั้งนี้ ทั้งยังมีเทคนิคในการปักผ้าที่พัฒนาขึ้นตามรูปแบบของคณะนาฏยศาสตร์หุ่นละครเล็ก ด้านดนตรีที่ใช้ในการแสดงผสมผสานความเป็นไทยและความร่วมสมัย ด้านฉากและเทคนิคในการแสดง มีการสร้างฉากขึ้นใหม่ พร้อมกับการผสมผสานของเทคโนโลยีโฮโลแกรม ซึ่งถือว่าเป็นความแปลกใหม่ในการใช้เทคนิคพิเศษผสมผสานกับฉาก ในส่วนของท่ารำมีลักษณะยึดตามหลักการแสดงโขน แต่มีการออกแบบท่ารำให้มีความกระชับให้เหมาะสมกับการแสดงหุ่น และผสมผสานความร่วมสมัยตามแบบฉบับคณะนาฏยศาสตร์หุ่นละครเล็ก

ผลการวิจัยเรื่อง พัฒนาการของการแสดงหุ่นละครเล็ก: ครุฑานุภาพ มาจากการสร้างสรรค์การแสดงอย่างมีกระบวนการที่สำคัญในการสร้างงานการแสดง ตรงกับทฤษฎีแนวคิดหลักการสร้างสรรค์การแสดงที่มีหลักสำคัญ ตามทฤษฎีของสุรพล วิรุฬห์รักษ์ สรุปได้ดังนี้ มีการกำหนดความคิดหลักที่มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ การประมวลข้อมูลที่เป็นแรงบันดาลใจมาจากการอ่านวรรณคดีแล้ว

เกิดจินตนาการ การกำหนดขอบเขต การกำหนดรูปแบบ และการกำหนดองค์ประกอบอื่น ๆ (สุรพล
วิรุฬห์รักษ์, 2543, หน้า 225)

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่า ในการจัดทำวิจัยเพิ่มเติมว่าควรจัดทำวิจัยเรื่อง การ
แสดงหุ่นละครเล็กจากคณะอื่น ๆ เพราะการแสดงหุ่นละครเล็กนั้นไม่ได้มีเพียงคณะนาฏยศาลาหุ่น
ละครเล็ก ที่สืบทอดการแสดงหุ่นละครเล็กจากนายสาคร ยังเขียวสด ทั้งยังมีรูปแบบ องค์ประกอบและ
กลวิธีในการแสดงหุ่นละครเล็กที่มีเอกลักษณ์แตกต่างกัน ควรเก็บรวบรวมเป็นองค์ความรู้ให้แก่ผู้ที่มีความ
สนใจได้ทำการศึกษาสืบต่อไป

บรรณานุกรม

- จำนง ทองประเสริฐ. (2518). **พจนานุกรมไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แพรวพิทยา.
- จุฑาพรรธ ผดุงชีวิต. (2551). **วัฒนธรรม การสื่อสาร และอัตลักษณ์**. กรุงเทพฯ: แอคทีฟ พรินท์.
- นาฏยศาลาหุ่นละครเล็ก. **อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ นายสาคร ยังเขียวสด ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (หุ่นละครเล็ก) พุทธศักราช 2539**. (2550). นนทบุรี: J WAN ADVERTISING SOLLUTION LIMITED.
- ผกามาศ จิรจารุภัทร. (2550). **รายงานการวิจัยการดำรงอยู่และการปรับตัวของคณะนาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- พรภัทรา จันทฉายา และรัตพิไล คูซมภู. (2557). **เทคโนโลยีโฮโลแกรม**. สืบค้นจาก <https://www.slideshare.net/snowdome/hologram-technology>
- สน สีมাত্রัง, เยาวนุช เวชศรีภาดา และ พัชรี ศกศวัตเมฆินทร์. (2540). **หุ่นละครเล็ก สื่อลีลาศิลป์ สืบทอดจิตวิญญาณไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แปลนโมทิฟ.
- สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2543). **นาฏยศิลป์ปริทรรศน์**. กรุงเทพฯ: ภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.